

לודוויג ואן בטהובן (16.12.1770 - 26.3.1827)

על המלחין

לודוויג ואן בטהובן נולד בבון לאב מוזיקאי. בילדותו למד לנגן בכלי המקלדת: צ'מבלו, פסנתר ועוגב, ובכלי-קשת: כינור וויולה. אביו חינך אותו ביד קשה כדי למצות את כשרונו המוזיקלי. כבר בגיל צעיר החל להופיע ולנגן בחצר המלוכה.

תחת אפטרופוסות המלחין הגרמני כריסטיאן גוטליב נפה, הלחין בטהובן את יצירותיו הראשונות. כמו כן נשלח לוינה ללמוד אצל מוצרט, ולאחר מכן אצל היידן. בעת שהותו שם הצליח להתחבר על הקהל הוינאי וגם רכש לעצמו מעמד כמלחין.

בהיותו בן 19 פרצה המהפכה הצרפתית. המאורע ההיסטורי הכביר, וקרבתו לגרמניה השפיעו על אישיותו ועל יצירתו. אופיו המרדני, עצמאותו ומעורבותו הפוליטית הביאוהו לאימוץ נלהב של רעיונות המהפכה "חופש, שוויון ואחוה". הוא ניסה לבטא רעיונות אלה במוזיקה שלו.

חייו של בטהובן לא התנהלו על מי מנוחות. עוד בגיל צעיר נאלץ לתמוך כלכלית במשפחתו מפאת בעיות האלכוהוליזם של אביו, ולאחר מות האב היה עליו לדאוג לאחיו ובני משפחותיהם ולהתמודד עם אופיים הקלוקל.

גם חיי האהבה שלו היו מסובכים. חוג החברים שלו טען כי בטהובן תמיד היה מאוהב, אלא שבחר תמיד בנשים לא זמינות- נשואות או אריסטוקרטיות. ידוע המכתב שכתב ל"אהובתי בת האלמוות" שכנראה לא נשלח אף פעם.

בגיל שלושים החל לאבד את כשר השמיעה. בהדרגה נאלץ לוותר על הנגינה, והקדיש עצמו רק להלחנה. שלוש שנות חייו האחרונות עברו עליו בחרשות מלאה אך הדבר לא מנע בעדו מלהלחין דווקא אז אחדות מיצירות המופת שלו.

חייו הקשים של בטהובן ואופיו הרגיש ידעו משברים נפשיים. הקשה ביותר הוא זה שהניע אותו לכתוב בשנת 1802 את המכתב ששגר לאחיו המכונה בשם "צוואת היילינגשטדט" (על שם העיירה בה שהה בעת כתיבתו). במכתב הוא מתאר את ייסוריו ויאושו שגרמו לו כי ישאל נפשו למות, ואת החלטתו להמשיך ולהאבק על מנת להביא מסר רוחני לבני האדם.

תהליך היצירה אצל בטהובן שיקף אף הוא את אופיו חסר המנוחה. זה היה תהליך ממושך מלא מאבקים פנימיים ובקרת עצמית חריפה (על כך מעידות הטיוטות המרובות לכל יצירה). הוא עמל קשה, ותוך התיישרות תמידית כדי לממש את רעיונותיו המוזיקליים. בטהובן עצמו התוודה במכתב: "הרעיון הבסיסי לעולם אינו מרפה ממני. הוא צומח ועולה אט אט עד שהוא מגיע לשיעור קומתו. אני שומעו בכל היקפו כאילו הוא עומד כשבריר לפני רוחי... בטרם אני רושמו מתנגנים הצלילים בדימוני, שואגים ורועמים עד שהם מופיעים לפני כתוים".

נהוג לחלק את שנות יצירתו של בטהובן לשלוש תקופות :

☞ תקופה ראשונה - עד 1802 : תקופה של גיבוש סגנונו האישי וכתובת שתי הסימפוניות הראשונות, רביעיות כלי קשת וסונטות לפסנתר. סגנונו בתקופה זו קרוב לרוח הקלאסית ומשקף את השפעת מוריו.

☞ תקופה שנייה - 1802-1816 : התקופה העיקרית והפורת ביצירתו בה כתב את הסימפוניות מס' 3 עד 8, אופרה, פתיחות, קונצ'רטי לפסנתר ולכינור, סונטות, יצירות קאמריות, אורטוריה, מיסה, קנטטה ועוד. זו התקופה בה פרץ סגנונו הייחודי של המלחין את קונבנציות ההלחנה ; תקופה חדורת הרואיזם, מרדנות ועוצמת ביטוי חריפה.

☞ תקופה שלישית - 1816-1827 : תקופה שסגנונו מופנם יותר ; היצירות המורכבות כמו הסימפוניה התשיעית והרביעיות האחרונות מובילות את סגנונו אל שיאים פרדיגמטיים.

ככל שעברו השנים נחשפו צדדים נוספים על אישיותו של בטהובן. היום אנחנו יכולים לדבר לא רק על בטהובן הגאון ששינה את עולם המוזיקה, אלא גם על בטהובן שלעיתים התעצל ומכר לתזמורת הפילהרמונית של לונדון שלוש יצירות ישנות כאילו היו חדשות...היום אנו גם יכולים לספר שבטהובן היה מאד חלש בחשבון ושעד יום מותו בקושי ידע לפתור תרגילי כפל. וכך, ככל שבטהובן מצטייר כאדם עם חוזקות וחולשות, הוא מעורר בנו הערכה כפולה ומכופלת.